

MARTE EIDSAND KJØRVEN

Hjelp,
jeg
studerer
juss – en studieguide

HJELP, JEG STUDERER JUSS

Marte Eidsand Kjørven

HJELP, JEG STUDERER JUSS

En studieguide

UNIVERSITETSFORLAGET

© Universitetsforlaget 2021

ISBN 978-82-15-02968-9

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med rettighetshaverne er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov eller tillatt gjennom avtale med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk. Utnyttelse i strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar og inndragning og kan straffes med bøter eller fengsel.

Henvendelser om denne utgivelsen kan rettes til:

Universitetsforlaget AS
Postboks 508 Sentrum
0105 Oslo

www.universitetsforlaget.no

Forfatteren har mottatt støtte fra Det faglitterære fond.

Omslag: Rune Mortensen

Sats: ottaBOK

Trykk og innbinding: 07 Media – 07.no

Boken er satt med: Stempel Garamond LT Std 10,5/14

Papir: 100 g Amber Graphic

Forord

Denne læreboka er et resultat av erfaringer jeg selv gjorde meg som jusstudent i perioden 2003 til 2007, kombinert med mange års erfaring med undervisning ved Universitetet i Oslo. Den gode jusstudenten (og juristen) behersker selvstendig argumentasjon og problemløsning. For noen faller dette naturlig. For de fleste andre krever det trening. Jeg håper boka kan bidra med konkrete tips til hvordan studentene kan trene opp juridiske ferdigheter som er nødvendig både på eksamen og i arbeidslivet.

Det har vært viktig for meg at boka treffer studentenes faktiske behov. Derfor er jeg takknemlig for at to jusstudenter, Helene Asbjørnsen og Aksel Kolstad, har lest og kommentert utkast til manus underveis. Helene leste utkast da hun studerte rettsvitenskap på første semester. Aksel leste da han skrev på masteroppgaven sin som vitenskapelig assistent ved Institutt for privatrett. Begge har kommet med svært nyttige og konstruktive innspill. Jeg vil også takke kollega og professor Mads Andenæs, som har lest de delene av boka som omhandler EØS-rett.

Endelig vil jeg takke Universitetsforlaget for at denne boka kommer ut i verden. En særskilt takk til tidligere forlagsredaktør i Universitetsforlaget, Emil Hamre, for entusiasme og god oppfølging da ideen til denne læreboka kom til meg noen sene nattetimer i 2017. Neslihan Cin tok over som forlagsredaktør etter Emil og har gitt gode innspill til manuset i siste fase av arbeidet.

Oslo, 2021

Marte Eidsand Kjørven

Innhold

Forord	5
KAPITTEL 1	
Innledning og leseveiledning	13
KAPITTEL 2	
Hva skal du lære i løpet av studiene?	17
2.1 Kunnskap om rettsregler og bruk av juridisk metode	17
2.2 Andre ting du skal lære i løpet av studiene	21
2.3 Læringsmål i enkelte fag – hva gjør du når du skal starte opp med et nytt emne?	24
KAPITTEL 3	
Å lese og jobbe med ulike juridiske tekster	28
3.1 Innledning	28
3.2 Å lese og jobbe med lov- og forskriftstekst	28
3.3 Å lese og jobbe med lovforarbeider	29
3.4 Å lese og jobbe med dommer fra Høyesterett	33
3.5 Å lese og jobbe med lærebøkene	41
3.6 Å lese og jobbe med vitenskapelige artikler	42
3.7 Oppsummering	46

KAPITTEL 4

Internasjonal rett og internasjonale kilder – særlig om EØS-retten	47
4.1 Innledende om internasjonal rett og internasjonale kilder	47
4.2 EØS-rett for dummies	49
4.3 Nærmere om EØS-rettslige rettsakter (direktiver og forordninger)	53
4.4 Dommer fra EU-domstolen og EFTA-domstolen	60
4.4.1 Hvorfor må du lese dommer fra EU-domstolen og EFTA-domstolen?	60
4.4.2 Hvordan finner du relevante dommer fra EU-domstolen og EFTA-domstolen?	61
4.4.3 Dom fra EU-domstolen: et eksempel om tolkningen av forbrukerkjøpsdirektivet	67
4.5 Oppsummering	71

KAPITTEL 5

Grunnleggende ferdigheter du skal øve på gjennom studiene	72
5.1 Innledende bemerkninger	72
5.2 Argumentasjon og drøftelse	72
5.3 Analyse og tolkning av juridiske tekster	76
5.4 Å vurdere rettsregler eller juridisk argumentasjon	79
5.5 Å redegjøre for bestemte rettsregler	81
5.6 Å utforme normerende tekster (lov, forskrift, vedtak, avtale, testament)	83
5.7 Oppsummering	84

KAPITTEL 6

Juridisk språk og krav til referanser	85
6.1 Å skrive klart, presist og forståelig	85
6.2 Tilpass språket til mottakeren	88
6.3 Vær etterrettelig – om kildebruk og referanser	94
6.3.1 Innledende bemerkninger	94

6.3.2	Forskningsetiske krav til referanser og kildebruk	95
6.3.3	Ulike krav til kildebruk og referanser i ulike situasjoner (eksamen, obligatoriske innleveringer og masteroppgave)	99
KAPITTEL 7		
	Løsning av praktikumsoppgaver	101
7.1	Å kunne drøfte og løse konkrete rettsspørsmål – hva betyr det, og hvorfor skal vi lære det?	101
7.2	Generelt om løsning av praktikumsoppgaver	102
7.3	Praktikumsoppgave: et eksempel på en eksamensoppgave i kjøpsrett	108
7.3.1	Innledende bemerkninger	108
7.3.2	Oppgaven – vår 2020	108
7.3.3	Løsningsforslag med kommentarer	111
7.4	Oppsummering	127
KAPITTEL 8		
	Å skrive redegjørende tekster	129
8.1	Å kunne utrede rettsregler – hva betyr det, og hvorfor skal vi lære det?	129
8.2	Teorioppgave: et eksempel fra JUS1111 (kjøpsrett)	130
KAPITTEL 9		
	Å skrive rettspolitiske tekster som vurderer rettsreglene	140
KAPITTEL 10		
	Å skrive domsanalyse	146
10.1	Argumentasjonsanalyse – hva innebærer det, og hvorfor skal vi lære det?	146
10.2	Domsanalyse i et rettskildeperspektiv	149
10.3	Domsanalyse i et materielt perspektiv	152

10.4	Særlig om analyse av dommens rekkevidde	154
10.5	Eksempler på domsanalyser	157
10.5.1	Analyse av HR-2020-2401-A (flypassasjerdommen)	157
10.5.1.1	Analyse i et rettskildeperspektiv	157
10.5.1.2	Analyse i et materielt perspektiv	163
10.5.2	Materiell domsanalyse: et eksempel fra JUS3112 (avtalerett)	173
10.6	Oppsummering	178

KAPITTEL 11

Å skrive vitenskapelige tekster som besvarer et forskningsspørsmål (masteroppgave)		180
11.1	Innledende bemerkninger	180
11.2	Tema, forskningsspørsmål og metode	181
11.3	Ulike typer forskningsspørsmål i rettsvitenskapelige masteroppgaver	185
11.3.1	Hva er innholdet av bestemte regler?	185
11.3.2	Hvordan håndterer retten et bestemt problem eller fenomen?	187
11.3.3	Hva er innholdet av og hvilken rolle spiller et bestemt rettslig konsept eller begrep?	189
11.3.4	Hvordan praktiseres bestemte regler?	190
11.3.5	Oppfyller bestemte regler (eller praktiseringen av disse) Norges internasjonale forpliktelser?	193
11.3.6	Er bestemte regler gode?	194
11.3.7	Andre typer temaer og forskningsspørsmål	199
11.4	Vanlige spørsmål fra masterstudenter	200
11.4.1	Innledende bemerkninger	200
11.4.2	Bør jeg velge et tema med stor aktualitet eller et tema som fremtidige arbeidsgivere oppfatter som relevant?	201

11.4.3	Kan jeg velge et tema som noen har skrevet masteroppgave om før?	201
11.4.4	Må jeg beskrive metoden jeg bruker?	202
11.4.5	Hva bør jeg skrive i innledningskapittelet?	203
11.4.6	Må jeg bruke internasjonale kilder?	205
11.4.7	Hvordan bør jeg legge opp skriveprosessen?	206
11.4.8	Hva kan jeg forvente av hjelp fra veilederen min?	206
11.4.9	Jeg skal behandle personopplysninger i oppgaven min, hva må jeg gjøre?	208
11.5	Oppsummering	208

Innledning og leseveiledning

Gratulerer, du er jusstudent!

Antakelig er det med skrekkblandet fryd du setter i gang med studiene. Sånn var det i hvert fall for meg. Jeg har ingen jurister i familien og hadde faktisk aldri snakket med en jurist da jeg i 2003 troppet opp på Universitetet i Oslo, klar for å ta fatt på profesjonsstudiene i rettsvitenskap. Overgangen fra å være elev på videregående skole til å studere juss ved universitetet var stor. Juss er et fag som er helt annerledes fra fagene jeg kjente fra før.

Hva er det egentlig du skal lære de neste fem årene? Og hvordan kan du gå frem for å utvikle juridiske kunnskaper og ferdigheter på en effektiv måte? Det er det som er tema for denne boka. I boka vil jeg bruke eksempler som er hentet fra masterstudiet i rettsvitenskap ved Det juridiske fakultet i Oslo, men innholdet er naturligvis like relevant for deg som studerer rettsvitenskap ved andre læresteder i Norge.

Ordet juss betyr lover og regler i vid forstand. Samfunnet er bygget opp av regler som regulerer forholdet mellom mennesker (for eksempel regler om ekteskap og arv) og forholdet mellom staten og mennesker (for eksempel regler om skatt og straff). I løpet av studiene skal du få kunnskaper om mange forskjellige regler, og ikke minst skal du lære deg det vi kaller «juridisk metode». Juridisk metode er fremgangsmåten vi bruker for å løse rettsspørsmål og finne ut hva en regel går ut på, for eksempel å finne ut hvor mye en ektefelle har rett til å arve når den andre ektefellen dør. I kapittel 2 skal jeg forklare nærmere hva juridisk metode er, og gi deg en oversikt over andre ting du skal lære gjennom studiene.

Mange tenker på juss som et typisk lesefag. Som vi skal komme tilbake til flere steder i denne boka, er det en sannhet med ganske store modifikasjoner. Ingen kan lese seg frem til å bli en god jurist. Når det er sagt, så er det å lese ulike juridiske tekster helt nødvendig for deg som student – og for jurister ute i arbeidslivet. Gjennom studiene (og senere) kommer du til å lese lov- og forskriftstekster, forarbeider til lover, dommer fra Høyesterett, juridisk litteratur og flere andre juridiske tekster. I kapittel 3 skal vi se på hvor du finner disse tekstene, hvordan de er bygget opp, og hva du bør tenke på når du leser dem.

Et hovedskille i jussen går mellom internasjonale regler og interne rettsregler i hver enkelt stat. Den internasjonale retten kaller vi folkerett. I løpet av studiene skal du lære både om folkerett og om intern norsk rett. Både ved fastleggelse av folkerettslige regler og ved fastleggelse av intern norsk rett må vi bruke internasjonale kilder. Hvorfor det er slik, skal jeg forklare i kapittel 4. Der skal oppmerksomheten særlig rettes mot EØS-rettens betydning for norsk rett. Vi skal blant annet se på EØS-retslige kilder som direktiver, forordninger og dommer fra EU-domstolen. Jeg skal forklare hvorfor du må lese slike kilder, og hvor du finner dem.

Som jeg allerede har vært inne på, er det ikke nok å lese og huske det som står i ulike juridiske tekster. Du må på selvstendig vis kunne analysere, argumentere, drøfte, vurdere eller redegjøre for det som står i tekstene. Men hva betyr egentlig å «argumentere», «analysere», «drøfte», «vurdere» og «redegjøre»? Det skal jeg forklare i kapittel 5.

Språket er juristers viktigste verktøy. I kapittel 6 skal vi se nærmere på juridisk språkbruk og krav til referanser og henvisninger i akademiske tekster. Bør du for eksempel strebe etter å bruke så mange latinske ord og uttrykk som mulig? Og hvilke krav stilles til deg som student når det gjelder referanser til kilder i tekstene du skriver?

I resten av boka, kapittel 7 til 11, skal vi se nærmere på ulike juridiske tekstsjangre som du skal lære deg å skrive gjennom studiene.

Kapittel 7 gjelder skriving av praktikumsoppgaver. Dette er oppgaver som går ut på at det fortelles en «historie» om noen som er uenige om rettslige spørsmål, og der du må bruke rettsregler for å avgjøre hvem som

har rett. Det kan for eksempel handle om Peder Ås, som har kjøpt rulleskøyter han er misfornøyd med, og nå ønsker han å få pengene tilbake. Selgeren nekter å betale tilbake, og du må finne ut hvem som har rett. I tillegg til generelle tips til løsning av praktikumsoppgaver inneholder dette kapittelet et kommentert løsningsforslag (besvarelse) på en praktikumsoppgave som er gitt til eksamen i faget kjøpsrett.

Kapittel 8 handler om å skrive redegjørende tekster. Mange teorioppgaver er eksempler på denne sjangeren. Her kan du for eksempel bli bedt om å redegjøre for hvilke regler som gjelder i avtaler om kjøp av rulleskøyter eller andre ting. Også dette kapittelet inneholder et løsningsforslag på en teorioppgave i kjøpsrett som er gitt til eksamen.

I stedet for å be deg om en redegjørelse for innholdet av regler kan en teorioppgave be deg om å ta stilling til om bestemte regler er gode. Dette innebærer at du må foreta en rettspolitisk vurdering av reglene. Hvordan du kan gjennomføre slike vurderinger av reglers godhet, er tema for kapittel 9.

Deretter, i kapittel 10, vender vi oppmerksomheten mot argumentasjonsanalyser, først og fremst domsanalyse. Det finnes to typer domsanalyse: domsanalyse i et rettskildeperspektiv og materielle domsanalyser. Domsanalyse i et rettskildeperspektiv vil du møte i metodefaget. Ved Universitetet i Oslo (UiO) skal du ha metode som eget fag både i annet semester (JUS1211) og i syvende semester (JUS4111). Materielle domsanalyser kan du møte i alle andre fag. Jeg skal forklare nærmere forskjellen mellom de to formene for domsanalyser i kapittel 8. Kapittelet inneholder eksempler på domsanalyser av to dommer i avtale- og kontraktsrett.

Kapittel 2 til 9 anbefaler jeg at du leser i løpet av første semester på jusstudiene. Kapittel 10 kan du lese andre semester. Det kan nok likevel hende at noe av det som står i disse kapitlene, er vanskelig å forstå for deg som er førsteårsstudent. Det er fordi juss (som andre fag) i stor grad handler om modning. Derfor anbefaler jeg deg å bruke boka som et oppslagsverk også senere i studiene. Etter at du har skrevet noen praktikumsoppgaver, kan du lese kapittelet om praktikumsoppgaver på nytt, og antakelig forstå det som står der, bedre. Hvis du opplever at det er

vanskelig å bruke EØS-rettslige kilder utover i studiet, kan du ta frem igjen kapittel 4 og lese det på nytt. Merk at eksemplene på domsanalyser i kapittel 10 gjelder sentrale dommer i obligasjonsrett. Jeg anbefaler at du leser disse når du tar faget obligasjonsrett (JUS3112 ved UiO).

Til slutt, i kapittel 11, skal vi se på den mest avanserte tekstsjangeren du skal bryne deg på gjennom studiene: den rettsvitenskapelige analysen av et forskningsspørsmål. Når du helt til slutt i studiene skal skrive masteroppgave, kan du ta frem denne boka igjen og lese dette kapittelet.

Hva skal du lære i løpet av studiene?

2.1 Kunnskap om rettsregler og bruk av juridisk metode

Venner og kjente forventer ofte at jeg som er professor i juss skal kunne svare på ethvert juridisk spørsmål på stående fot. For er det ikke det jusstudiene handler om – å lære innholdet av alle reglene vi har i Norge? Programplanen for masterstudiet i rettsvitenskap ved Universitetet i Oslo sier hva du skal lære i løpet av studiene.¹ Og her står det riktig nok at du i løpet av studiene skal lære om ganske mange regler, slik at du får «god kunnskap om retten på de fagområder som omfattes av studiet». Det betyr at du skal lære om viktige regler innenfor blant annet kjøpsrett, familie- og arverett, erstatningsrett, forvaltningsrett, EØS-rett og mange andre rettsområder.

Men regler kan endres eller oppheves, og nye regler blir vedtatt på løpende bånd. Derfor kan ikke innholdet av de reglene som gjelder akkurat mens du studerer, være det eneste du skal lære i løpet av studietiden. I så fall hadde kunnskapen og utdannelsen din raskt blitt utdatert. Derfor vil du ofte få høre at det ikke er den konkrete kunnskapen om hvilke regler som gjelder, som er det viktigste du lærer gjennom studiene. Derimot er det evnen til å bruke *juridisk metode* som er det viktigste.

Så hva er juridisk metode? Generelt er «metode» en fremgangsmåte for å oppnå et eller annet resultat. Bruk av en metode forutsetter derfor at du har et utgangspunkt og et mål. Når du skal sette sammen en IKEA-kom-

1 Se <https://www.uio.no/studier/program/jus/hva-lerer-du/>

mode, er utgangspunktet en flatpakket eske med masse deler. Målet er en ferdig sammensatt kommode. Fremgangsmåten for å komme frem til målet er beskrevet i bruksanvisningen.

Når vi snakker om «juridisk metode», så tenker vi først og fremst på en *fremgangsmåte for å fastlegge innholdet av rettsregler*. Denne metoden kalles også for *rettsdogmatisk metode*. Utgangspunktet er et rettsspørsmål. Et eksempel på et rettsspørsmål er: Har forbrukere (kunder som er privatpersoner) rett til å angre på et kjøp? For å kunne svare på det må vi finne ut om det gjelder en regel som gir forbrukere en slik rett. Vi fastlegger innholdet av regler ved å bruke *rettskilder*. *Rettskilder* er steder vi henter argumenter for hva som er det konkrete innholdet av rettsregler. Viktige rettskilder er lovtekst, lovens forarbeider og dommer fra Høyesterett. I kapittel 3 og 4 skal vi se nærmere på en del rettskilder, hvor du finner dem, og hva du bør prioritere å lese.

I juridisk metode står begrepene «relevans», «slutning» og «vekt» sentralt. Relevans viser til hvilke kilder man kan hente argumenter fra ved løsning av rettslige spørsmål. Slutning handler om å tolke hver enkelt rettskilde for seg for å finne argumentasjonsverdien kilden har for det rettsspørsmålet som skal besvares. Hvis vi står overfor flere rettskilder som trekker i forskjellige retninger, må disse til slutt vektas mot hverandre. Denne prosessen styres av det vi kaller rettskildeprinsipper.

Vi lurar altså for eksempel på om det finnes en regel som gir forbrukere rett til å angre etter å ha inngått en kjøpsavtale. Det første vi må gjøre for å svare på dette spørsmålet, er å finne relevante rettskilder. Her kan vi finne frem til lovteksten i angrerettloven. Det står i § 20 at en forbruker har «rett til å gå fra avtalen (angrerett) ved å gi melding til den næringsdrivende før utløpet av angrefristen». Vi må lese videre i § 21 for å finne ut hvor lang angrefristen er. Der står det at den er 14 dager fra forbrukeren har fått varen.

Når teksten i §§ 20 og 21 leses isolert, ser det ut som om alle forbrukere har rett til å gå fra enhver avtale hvis to vilkår er oppfylt: 1) forbrukeren har gitt melding til den næringsdrivende, og 2) slik melding er gitt innen 14 dager. Men så leser vi litt mer i loven, og i § 1 står det at loven bare

Mange tror at juss er et typisk lesefag, der man dag ut og dag inn sitter på lesesalen og pigger rettsregler. Men regler kan endres eller oppheves, og nye regler blir vedtatt på løpende bånd. Derfor kan ikke innholdet av de reglene som gjelder akkurat mens du studerer, være det viktigste du skal lære i løpet av studietiden. Det viktigste du lærer som jusstudent handler ikke om innholdet i konkrete regler, men å oppøve seg juridiske ferdigheter. Du skal lære hvordan man identifiserer rettslige problemstillinger i et saksforhold, hvordan man drøfter og løser konkrete rettsspørsmål, også på ukjente rettsområder. Du skal lære deg å argumentere skriftlig og muntlig for et rettslig standpunkt på en tydelig og presis måte, og du skal settes i stand til å vurdere kritisk om rettsreglene er gode.

I denne boka får du tips til hvordan du kan tilegne deg juridiske kunnskaper og utvikle ulike typer av juridiske ferdigheter på en effektiv måte. Den inneholder tips om hvilke juridiske tekster du bør lese, og hvor du finner ulike typer relevante dokumenter som forarbeider, vitenskapelige artikler og ulike typer av EØS-rettslige kilder. Boka gir veiledning og konkrete tips til løsning av praktikumsoppgaver, teorioppgaver og domsanalyser. Den inneholder også et kapittel om masteroppgaven.

Boka har et særlig fokus på EØS-rettslige kilder. Den gir en oversikt over relevante EØS-rettslige kilder og helt konkrete forklaringer på hvordan du finner frem til og leser disse kildene.

 Universitetsforlaget

Marte Eidsand Kjørven er professor ved Institutt for privatrett ved Universitetet i Oslo. Kjørven er spesialist i forbrukerrett og fagansvarlig lærer i pengekravsrett og for masteroppgaven.

ISBN 978-82-15-02968-9

